

“เราจะครองแผ่นดินโดยธรรม
เพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม”

พระปฐมบรมราชโองการ ณ พระที่นั่งไพศาลทักษิณ พระบรมมหาราชวัง
วันศุกร์ที่ ๕ พฤษภาคม ๒๔๙๓

(ทีฆราชย์แห่งสยาม. ๒๕๕๙, หน้า ๑๙๒ - ๑๙๓)

จัดทำโดย ศูนย์สารนิเทศมนุษยศาสตร์
คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ในหลวงกับจุฬาฯ

เล่าเรื่องเพลงมหาจุฬาลงกรณ์

ศาสตราจารย์ ม.ร.ว. สุมนชาติ สวัสดิกุล พระอาจารย์ถวายการสอนภาษาไทย ได้เคยเล่าให้นิสิตอักษรศาสตร์ฟังเมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๔ ว่าเมื่อครั้งที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช เสด็จฯ ไปทรงศึกษาต่อ ณ ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ (วันที่ ๑๙ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๘๙) ในวันนั้นจุฬาฯ เป็นมหาวิทยาลัยเดียวที่ไปส่งเสด็จฯ นายกสโมสรนิสิตจุฬาฯ (ส.จ.ม.) ได้ถวายโล่ตราพระเกี้ยว และนิสิตหญิงถวายกระเช้าดอกไม้ ในวันนั้นพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงกลัดเข็มพระเกี้ยวเล็ก ๆ ไว้ที่ฉลองพระองค์ด้วย ยังความปลื้มปิติให้แก่ชาวจุฬาฯ ทุกคนที่ไปส่งเสด็จฯ ต่อมาภายหลังพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระราชนิพนธ์เรื่อง “เมื่อข้าพเจ้าจากสยามมาสู่สวิตเซอร์แลนด์” ซึ่งหนังสือ “วงวรรณคดี” ฉบับประจำเดือนสิงหาคม พ.ศ. ๒๔๙๐ ได้อัญเชิญมาลงตีพิมพ์ มีความตอนหนึ่งว่า

“...เมื่อมาถึงตอนเมือง เห็นนิสิตมหาวิทยาลัย ผู้จงใจมาส่งเราให้ถึงที่ ได้รับของที่ระลึกเป็นรูปเครื่องหมายของมหาวิทยาลัย...”

โล่พระเกี้ยวที่ชาวจุฬาฯ ถวายนั้น นิสิตจุฬาฯ ที่เป็นผู้ใหญ่และได้เข้าเฝ้าใกล้ชิดแจ้งว่า โล่นั้นได้ตั้งอยู่บนโต๊ะทรงพระอักษรตลอดเวลา ต่อมา พ.ศ.๒๔๙๒ วันหนึ่งหลังเสด็จออกจากห้องทรงพระอักษรและทรงเล่นเปียโนเพื่อผ่อนคลายพระอิริยาบถ ได้มีรับสั่งกับ ม.ร.ว.สุมนชาติว่า “การเรียนหนังสือไม่สนุกเลย คนที่เรียนหนังสืออยู่เมืองไทยจะรู้สึกแบบนี้ไหม” ม.ร.ว.สุมนชาติ ได้กราบบังคมทูลว่า หากทรงมีพระมหากรุณาธิคุณกับคนที่เรียนหนังสือที่เมืองไทย ก็ขอพระราชทานเพลงให้แก่พวกเขาเหล่านั้น พระองค์ท่านไม่ทรงรับสั่งใด ๆ เลย หลังจากนั้นไม่เกิน ๕ วัน ม.ร.ว.สุมนชาติ ได้รับพระราชทานกระดาษ ๓ แผ่น ซึ่งเป็นโน้ตเพลงมหาจุฬาลงกรณ์ และทรงรับสั่งแต่เพียงสั้นๆ “ที่ขอมานั้นได้แต่งให้แล้ว” ม.ร.ว.สุมนชาติ ได้อัญเชิญโน้ตเพลงกลับมายังเมืองไทยและได้ขอให้ท่านผู้หญิงสมโรจน์ สวัสดิกุล ณ อยุธยา และคุณสุภร ผลชีวิน สองพี่น้องซึ่งเป็นนิสิตเก่าคณะอักษรศาสตร์ จุฬาฯ เป็นผู้ประพันธ์เนื้อร้อง ท่านผู้หญิงสมโรจน์ได้ขอให้คุณพระเจนดุริยางค์เล่นเปียโนและมีผู้ร้องด้วยเนื้อร้องที่ท่านผู้หญิงและคุณสุภร ผลชีวินแต่งขึ้น ทำให้มีการแก้ไขปรับปรุงเนื้อร้องให้กลมกลืนกับโน้ตดนตรีพระราชทาน เมื่อได้ทดสอบจนเป็นที่พอใจแล้วจึงนำทูลเกล้าฯ ขอพระบรมราชวินิจฉัย ต่อมาได้พระราชทานให้จุฬาฯ ดังที่ทราบกันทั่วไป เพลงนี้จึงเป็นสายสัมพันธ์ที่ลึกซึ้งระหว่างพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช และชาวจุฬาฯ อย่างหาสิ่งใดเปรียบได้ยาก

ในเนื้อเพลงมหาจุฬาลงกรณ์นั้น มีเกร็ดน่าสนใจคือ ท่านผู้หญิงสมโรจน์ สวัสดิกุล ณ อยุธยา ต้องทำหนังสือขอพระราชทานอภัยโทษเกี่ยวกับเนื้อเพลงมหาจุฬาลงกรณ์ เนื่องจากในเนื้อเพลงท่อน “ทุกคนไม่รู้ลืมบูชา” นั้น เมื่อร้องตามจังหวะดนตรีแล้ว อาจทำให้เป็น “ทุกคนไม่รู้ ลืมบูชา” ได้ สำหรับชาวจุฬาฯ ในเวลานั้นถือว่าเพลงมหาจุฬาลงกรณ์เปรียบเสมือนเพลงสรรเสริญพระบารมี ครั้งเมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถได้เสด็จพระราชดำเนินมาทรงเป็นประธานในงานฟุตบอลประเพณีจุฬาฯ-ธรรมศาสตร์ ในปี พ.ศ. ๒๔๙๓ ชาวจุฬาฯ ได้ขอให้ศาสตราจารย์ ม.ร.ว.สุมนชาติ สวัสดิกุล กราบบังคมทูลขอพระบรมราชานุญาตให้นิสิตจุฬาฯ ยึดถือว่าการร้องหรือบรรเลงเพลงมหาจุฬาลงกรณ์อย่างเป็นทางการ ขอให้นิสิตปฏิบัติเช่นเดียวกับการร้องหรือบรรเลงเพลงสรรเสริญพระบารมี

นอกจากเพลงมหาจุฬาลงกรณ์แล้ว ยังมีเพลงสำคัญอีกเพลงหนึ่งคือโหมโรงมหาจุฬาลงกรณ์ ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้นายเทวาประสิทธ์พาทยโกศล หัวหน้าวงดนตรีไทยวังบางขุนพรหมของสมเด็จฯ กรมพระนครสวรรค์วรพินิตเข้าเฝ้า และรับสั่งให้นายเทวาประสิทธิ์พาทยโกศลอัญเชิญทำนองเพลงมหาจุฬาลงกรณ์ไปเรียบเรียงเป็นเพลงไทยเดิมเพื่อให้นิสิตใช้เป็นเพลงโหมโรงสำหรับการบรรเลงดนตรีไทย นายเทวาประสิทธิ์พาทยโกศลได้เรียบเรียงทำนองเพลงและได้นำวงดนตรีไทยเล่นถวายเพื่อขอพระบรมราชวินิจฉัย หลังจากทรงแก้ไขแล้วจึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานให้จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

(จามจุรี. ปีที่ ๘ ฉบับที่ ๒ กรกฎาคม – ตุลาคม ๒๕๔๙, หน้า ๓๙ – ๔๑)

วันทรงดนตรี

“วันทรงดนตรี” เกิดจากพระมหากรุณาธิคุณที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชทานแก่คณาจารย์และนิสิตจุฬาฯที่ได้ขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตเข้าเฝ้าฯ เพื่อถวายพระพรแด่สมเด็จพระเจ้าลูกเธอเจ้าฟ้าจุฬาภรณ์วลัยลักษณ์ที่ประสูติเมื่อวันที่ ๔ กรกฎาคม ๒๕๐๐ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้นิสิตจุฬาฯ เข้าเฝ้าฯ เมื่อวันที่ ๖ กันยายน ๒๕๐๐ ณ เวทีลีลาศ สวนอัมพร ต่อมาพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้รับสั่งกับนายสันทัด ตัณฑนันทน์ หัวหน้าวงดนตรีสากล สโมสรนิสิตจุฬาฯ สมัยนั้นว่าจะนำวงลายครามมาบรรเลงที่จุฬาฯ งานวันทรงดนตรี ที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยจึงเริ่มขึ้นเป็นครั้งแรกเมื่อวันที่ ๑๖ กรกฎาคม ๒๕๐๑ โดยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จฯ พร้อมด้วยสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ นอกจากจะทรงดนตรีแล้ว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวยังได้พระราชทานข้อคิดแก่นิสิตจุฬาฯ และพระราชทานความเป็นกันเอง สร้างบรรยากาศอันอบอุ่นสนุกสนานและประทับใจเป็นอย่างยิ่ง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จฯ มาทรงดนตรีที่จุฬาฯ ระหว่างปี ๒๕๐๑ – ๒๕๑๖

“นิสิตทั้งหลาย ข้าพเจ้ามีความยินดีที่ได้เห็นพวกท่านมาอวยพรลูกคนเล็กของข้าพเจ้า ลูกคนนี้ออกจะโชคดีที่มีคนมาอวยพรเป็นจำนวนมาก เมื่อโตขึ้นและรู้คงจะพอใจและภูมิใจมาก ตามธรรมดาพ่อแม่ที่ได้เห็นลูกเติบโตแข็งแรงก็ย่อมปลื้มใจ ยิ่งเห็นคนจำนวนมากมาแสดงความยินดีก็ยิ่งดีใจมากขึ้น ข้าพเจ้าและครอบครัวขอขอบใจพวกท่าน พระราชินีก็ดีใจมากและอยากมา แต่เสียใจที่มาไม่ได้ เพราะต้องอยู่เลี้ยงลูก ตามธรรมดาทุกปีข้าพเจ้าไปแจกปริญญา แจกอยู่นานแล้วก็ให้โอวาทให้เรียนดี ให้สามัคคีพร้อมเพรียง แต่วันนี้ไม่ต้องพูดอีกแล้ว เพราะการที่ท่านมาชุมนุมกันมากมายเช่นนี้ ย่อมแสดงให้เห็นถึงความสามัคคีพร้อมเพรียงอยู่แล้ว

ในโอกาสที่ท่านมาชุมนุมกันนี้ พอดีเป็นวันที่มีวงดนตรีของสถานีวิทยุ อ.ส. ซึ่งออกอากาศประจำทุกวันศุกร์ จึงขอชวนให้อยู่ฟังด้วย ดนตรีนี้เล่นอย่างกันเอง เลอะ ๆ เทอะ ๆ บางทีควรจะจบก็เล่นต่อไป บางทียังไม่ทันจบก็รีบจบ บางทีมีคนขอเพลงมาไม่เคยได้ยินก็เปิดแผ่นเสียงให้ฟัง ก็เล่นกันไปได้ เล่นอย่างกันเองอย่างที่นายแมนรัตน์ นายวงเขาเคยพูดบ่อย ๆ ว่า เป็นกันเองกับผู้ฟังดี วันนี้ขอให้นิสิตเป็นกันเองต่อไปนี้ขอแนะนำนายแมนรัตน์ ศรีกรานนท์ นายวงให้ขึ้นมาแนะนำเกี่ยวกับรายการวงดนตรีนี้”

(จามจุรี. ปีที่ ๘ ฉบับที่ ๒ กรกฎาคม – ตุลาคม ๒๕๔๙, หน้า ๔๒ – ๔๓)

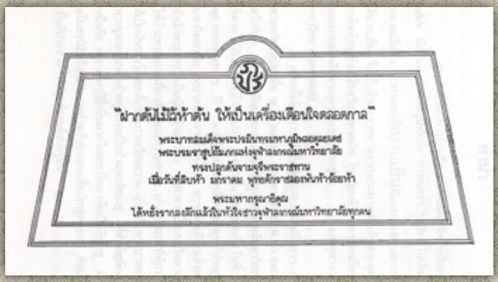
ในหลวงกับลานจามจุรี

จามจุรีซึ่งเป็นที่รู้จักกันเป็นอย่างดีว่าเป็นสัญลักษณ์อย่างหนึ่งของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้ถูกนำมาเรียงร้อยเป็นบทเพลงจามจุรีศรีจุฬาฯ โดยวงดนตรีสุนทราภรณ์ มีวัตถุประสงค์เพื่อเตือนใจให้นิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มีความมุ่งมั่น ขยันหมั่นเพียรในการเล่าเรียนศึกษา ความหมายที่ปรากฏของเนื้อเพลงได้ใช้วัฏจักรทางธรรมชาติในการดำรงอยู่ของต้นจามจุรีที่ผ่านไป แต่ละช่วงเวลา เปรียบได้กับวิถีชีวิตการเรียนของนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ตั้งแต่เริ่มเข้าศึกษาในชั้นปีที่ ๑ ให้มีความระมัดระวังอย่าประมาทให้มีความสนใจในการศึกษามากยิ่งขึ้น และเมื่อประมาณปีพุทธศักราช ๒๕๐๐ มีคณะต่าง ๆ เกิดขึ้นมากมาย จึงต้องโค่นต้นจามจุรีเพื่อสร้างตึกใหม่ ต้นจามจุรีจึงลดน้อยลงอย่างน่าใจหาย พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจึงรับสั่งว่าต้นจามจุรีมีความผูกพันกับคนแถวนี้มาก หากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยไม่ปลูกจะเสด็จพระราชดำเนินมาปลูกต้นจามจุรีเอง

ในวันที่ ๑๕ มกราคม พุทธศักราช ๒๕๐๕ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้เสด็จพระราชดำเนินมาทรงปลูกต้นจามจุรี ๕ ต้น หน้าหอประชุม ได้พระราชทานพระราชดำรัสถึงความผูกพันระหว่างชาวจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยกับต้นจามจุรี ทรงเน้นว่าดอกสีชมพูเป็นสัญลักษณ์สูงสุดอย่างหนึ่งของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ทรงเล่าว่าทรงปลูกต้นไม้ที่พระตำหนักใกลกังวล ต้นจามจุรีงอกขึ้นบริเวณต้นไม้ที่ทรงปลูกไว้ จึงทรงถือว่าทรงปลูกจามจุรีเหล่านั้นด้วย เมื่อจามจุรีโตขึ้นแล้วเห็นว่าควรเข้ามหาวิทยาลัยเสียที ก่อนจบกระแสพระราชดำรัสได้รับสั่งว่า “...ฝากต้นไม้ไว้ ๕ ต้นให้เป็นเครื่องเตือนใจตลอดกาล” จามจุรีพระราชทานห้าต้นจึงยืนต้นอย่างแข็งแรงเป็นศรีสง่าและสิริมงคลแก่ชาวจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยมาจนถึงปัจจุบันและตลอดไป

“วันนี้มาปลูกต้นไม้ ไม่มาทำอะไรอย่างอื่น แต่ต้นไม้นี่สำคัญ สำคัญจริง ๆ คือว่าทราบดีว่าต้นไม้นี่ชื่อว่าจามจุรี ก้ามปู นี่ก็เป็นสัญลักษณ์ของมหาวิทยาลัยนี้ ก็ได้นำมาห้าต้น ห้าต้นนี้ได้เลี้ยงตั้งแต่เกิด คือว่าปีที่แล้วไปที่หัวหินแล้วก็ปลูกต้นไม้ พวกนี้ก็เกิดมาด้วย เมื่อเกิดมาแล้วก็สงสาร ก็ต้องเลี้ยง เลี้ยงจนเติบโต พอควรก็เห็นว่าโตแล้ว ควรเข้ามหาวิทยาลัยเสียที แล้วก็มหาวิทยาลัยที่เหมาะสมกับที่นี่ เพราะว่าเขาเอ็นดูต้นจามจุรี ก็เชื่อว่าต้นไม้ทั้งห้าต้นนี้ นิสิตทั้งหลายคงรักษาไว้ให้เติบโต ไม่ให้ล้มตายคือ ต้นไม้พวกนี้ก็คงจะเป็นความสำคัญสำหรับมหาวิทยาลัยต่อไป...”

(ลานจามจุรี. ๒๕๔๙, หน้า ๑ – ๕)

พระอัจฉริยภาพด้านภาษา

เสด็จ ฯ ขึ้นสู่ห้องประชุม

เมื่อวันที่ ๒๙ กรกฎาคม พุทธศักราช ๒๕๐๕ เวลา ๑๐.๐๐ น. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาเสด็จพระราชดำเนินไปทรงร่วมประชุมทางวิชาการที่ชุมนุมภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยจัดขึ้น นับได้ว่าเป็นวันประวัติศาสตร์แห่งวิชาการภาษาไทย มีผู้ทรงคุณวุฒิด้านภาษาไทยมาร่วมประชุม เช่น พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ หม่อมราชวงศ์สุมนชาติ สวัสดิกุล หม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ ปราโมช หม่อมหลวงบุญเหลือ เทพยสุวรรณ นายสุกิจ นิมมานเหมินท์ นายแพทย์อวย เกตุสิงห์ นายเจือ สตะเวทิน เป็นต้น

ในการประชุมทางวิชาการที่ชุมนุมภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำรัสแจกแจงปัญหาในการใช้ภาษาไทย พระราชทานพระราชดำริในการรักษาและทะนุบำรุงภาษาไทยเพื่อให้ดำรงอยู่อย่างงดงามยั่งยืน เป็นเอกลักษณ์ของชาติหลายประการ ดังจะขออัญเชิญมาบางตอน ดังนี้

"...ภาษาไทยนั้นเป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งของชาติ ภาษาทั้งหลายเป็นเครื่องมือของมนุษย์ชนิดหนึ่ง คือ เป็นทางสำหรับแสดงความคิดความเห็นอย่างหนึ่ง เป็นสิ่งสวยงามอย่างหนึ่ง เช่น ในทางวรรณคดี เป็นต้น ฉะนั้นจึงจำเป็นต้องรักษาเอาไว้ให้ดี ประเทศไทยนั้นมีภาษาของเราเองซึ่งต้องหวงแหน ประเทศใกล้เคียงของเราหลายประเทศมีภาษาของตนเองแต่ว่าเขาไม่ค่อยแข็งแรง เขาต้องพยายามหาทางที่จะสร้างภาษาของตนเองไว้ให้มั่นคง เรามีโชคดีที่มีภาษาของตนเองแต่โบราณกาล จึงสมควรอย่างยิ่งที่จะรักษาไว้..."

"ปัญหาเฉพาะในด้านรักษาภาษานี้มีหลายประการ อย่างหนึ่งต้องรักษาให้บริสุทธิ์ในทางออกเสียง คือให้ออกเสียงให้ถูกต้องชัดเจน อีกอย่างหนึ่งต้องรักษาให้บริสุทธิ์ในวิธีใช้ หมายความว่าวิธีใช้คำมาประกอบเป็นประโยค นับเป็นปัญหาที่สำคัญ ปัญหาที่สาม คือความร่ำรวยในคำของภาษาไทย ซึ่งพวกเรานึกว่าไม่มีร่ำรวยพอ จึงต้องบัญญัติศัพท์ใหม่มาใช้...การบัญญัติศัพท์ใหม่ก็เป็นสิ่งสำคัญเหมือนกัน จำเป็น แต่อันตราย... ปัญหาทั้งสามนี้ วันนี้นึกถึงปัญหาที่สามเป็นใหญ่ แต่ปัญหาเรื่องการออกเสียงนั้นก็อันตรายอย่างยิ่ง... การรักษาภาษาในชนบทนั้นก็ต้องทำ...อาจจะไม่ทราบว่าภาษามาจากไหน ภาษาของไทยเราเป็นของจริงอยู่ที่ไหน เพราะว่าเราพยายามก่อขึ้นมาโดยไม่มีหลักฐาน ไม่มีความรอบคอบพอ แล้วก็แพร่ไปต่างจังหวัดไปทำลายภาษาพื้นเมือง ซึ่งจะเป็นหลักประกันของความบริสุทธิ์ของภาษา..."

สืบเนื่องจากการที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีน้ำพระราชหฤทัยห่วงใยในปัญหาการใช้ภาษาไทย เป็นเหตุให้หน่วยงานต่าง ๆ ตื่นตัวที่จะร่วมกันแก้ไขปัญหา และน้อมนำให้คนไทยตระหนักในคุณค่าของภาษาไทย อันเป็นเครื่องหมายแห่งความเป็นไทยโดยเฉพาะ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยโดยคณะกรรมการรณรงค์เพื่อภาษาไทย มีท่านผู้หญิงพูนทรัพย์ นพวงศ์ ณ อยุธยา เป็นประธาน พิจารณาเห็นว่า "วันที่ ๒๙ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๐๕ เป็นวันประวัติศาสตร์แห่งภาษาไทย" เพื่อแสดงความสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณที่ทรงมีต่อ "ภาษา" และวรรณกรรมของชาติ คณะรัฐมนตรีสมัยนั้นได้มีมติเห็นชอบเมื่อวันที่ ๑๓ กรกฎาคม พุทธศักราช ๒๕๔๒ ให้ประกาศวันที่ ๒๙ กรกฎาคมของทุกปีเป็น "วันภาษาไทยแห่งชาติ"

(เดชะพระบารมีปกเกล้าฯ. ๒๕๕๕, หน้า ๑๘๗ – ๑๙๑)

ด้านภาษาต่างประเทศ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงรอบรู้ภาษาตะวันตกเป็นอย่างดี คือ ภาษาอังกฤษ ภาษาฝรั่งเศส ภาษาละติน รวมทั้งทรงรอบรู้ภาษาบาลีและสันสกฤตอันเป็นภาษาโบราณด้วย เมื่อครั้งที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินเยือนนานาประเทศทรงได้รับเสียงปรบมือแสดงความชื่นชมในระหว่างพระราชทานพระราชดำรัสที่รัฐสภาของสหรัฐอเมริกา เมื่อวันที่ ๒๙ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๕๐๓ เมื่อจบพระราชดำรัส ผู้ที่ชุมนุมอยู่ ณ ที่นั้นได้พร้อมกันลุกยืนปรบมือแสดงความชื่นชมในพระเกียรติคุณอีกครั้งหนึ่ง นานกว่า ๑ นาที ซึ่งชาวอเมริกันกล่าวว่า “เป็นเหตุการณ์และสถิติที่ไม่เคยมีมาก่อน” นอกจากนี้การพระราชทานพระราชดำรัสยังแฝงไว้ด้วยพระอารมณ์ขันและพระราชปฏิภาณอันเฉียบแหลมฉับพลัน ดังปรากฏว่าก่อนจะยุติการพระราชทานสัมภาษณ์ และนักข่าวอเมริกันจะกราบบังคมทูลลา นักข่าวหนุ่มคะนองคนหนึ่งกราบบังคับทูลคำถามสุดท้ายว่า “เหตุใดพระองค์จึงดูเคร่งขรึมมาก...ไม่ทรงยิ้มเลย” พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงหันพระพักตร์ไปทางสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ ซึ่งประทับอยู่ในที่นั้นด้วย แล้วรับสั่งแก่นักข่าวคนนั้นว่า “นี่ไงล่ะ...ยิ้มของฉัน”

(เดชะพระบารมีปกเกล้าฯ. ๒๕๕๕, หน้า ๑๘๕ – ๑๘๖, ๑๙๓ – ๑๙๖)

พระอัจฉริยภาพด้านวรรณศิลป์

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระปรีชาสามารถปราดเปรื่องในงานวรรณศิลป์เช่นเดียวกับศิลปะสาขาอื่น ๆ ทรงสร้างสรรค์พระราชนิพนธ์ไว้หลายประเภท ได้แก่ บันทึกประจำวัน พระราชนิพนธ์แปล พระราชนิพนธ์ร้อยแก้ว วรรณกรรมทางพุทธศาสนา และสารคดีแทรกคติธรรม

วรรณกรรมพุทธศาสนาเรื่องพระมหาชนก

ทรงพระราชนิพนธ์เค้าเรื่องพระมหาชนกในทศชาติชาดก เนื้อเรื่องกล่าวถึงพระมหาชนก ทรงบำเพ็ญเพียรบารมีอย่างยิ่ง เมื่อเรือที่ประทับไปกลางมหาสมุทรอับปางลงแม้ทรงมองไม่เห็นฝั่ง แต่ด้วยทรงมีความเพียร ทรงว่ายน้ำอยู่กลางมหาสมุทรถึง ๗ วัน ทรงตอบคำถามของนางมณีเมขลาผู้รักษามหาสมุทรว่า “ดูก่อนเทวดา เราไตร่ตรองเห็นปฏิปทาแห่งโลก และอานิสงส์แห่งความเพียร. เพราะฉะนั้น ถึงจะมองไม่เห็นฝั่ง เราก็ต้องพยายามอยู่ท่ามกลางมหาสมุทร.”

พระราชนิพนธ์เรื่องนี้ นอกจากจะสอนคติธรรมในด้านความเพียรเพื่อความสำเร็จแล้ว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวยังได้ทรงดัดแปลงตอนท้ายของเรื่องด้วยมีพระราชดำริว่า

“การที่พระมหาชนกจะเสด็จออกทรงแสวงโมกขธรรม ยังไม่ถึงวาระเวลาอันสมควรเพราะว่าได้ทรงสร้างความเจริญแก่มิถิลายังไม่ครบถ้วน... พระมหาชนกจะบรรลุโมกขธรรมได้ง่ายกว่า หากได้ประกอบพระราชกรณียกิจในโลกให้ครบถ้วนก่อน”

ข้อความดังกล่าวนี้เป็นที่เข้าใจถ่องแท้โดยทั่วไปว่า เปรียบได้ดังพระราชปณิธานของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ทรงขจัดทุกข์ผดุงสุขแก่อาณาประชาราษฎร์ และทรงพัฒนาบ้านเมืองด้วยพระวิริยอุตสาหะไม่ทรงแสวงหาความสุขส่วนพระองค์

(เดชะพระบารมีปกเกล้าฯ. ๒๕๕๕, หน้า ๒๐๙ – ๒๑๑)

พระราชนิพนธ์ร้อยแก้วเรื่อง “เมื่อข้าพเจ้าจากสยามสู่สวิตเซอร์แลนด์”

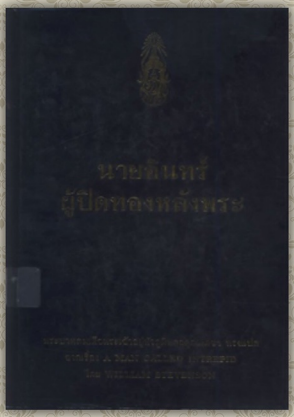

บันทึกประจำวันยาวประมาณ ๖ หน้า พระราชทานให้ตีพิมพ์ในนิตยสารวรรณคดี ซึ่งเป็นที่นิยมแพร่หลายมากในสมัยนั้น ทรงเริ่มบันทึกตั้งแต่วันที่ ๑๖ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๘๙ เป็นเวลา ๓ วัน ก่อนเสด็จพระราชดำเนินออกจากกรุงเทพฯ เมื่อวันที่ ๑๙ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๘๙ เสด็จพระราชดำเนินโดยเครื่องบินผ่านและทรงแวะประทับแรมที่ประเทศศรีลังกา อินเดีย ผ่านทะเลทรายอาหรับ และประทับแรมที่กรุงไคโร ประเทศอียิปต์ จนถึงวันที่ ๒๒ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๘๙ จึงเสด็จพระราชดำเนินถึงกรุงโลซานน์ ในพระราชนิพนธ์เรื่องนี้มีข้อความอันเป็นประวัติศาสตร์สำคัญ แสดงถึงน้ำพระราชหฤทัยผูกพันต่อพสกนิกร ดังที่ทรงบันทึกไว้ในวันที่ ๑๙ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๘๙ ความว่า

“ตามถนนผู้คนช่างมากมายเสียจริง ๆ ที่ถนนราชดำเนินกลางราษฎรเข้ามาใกล้ชิดรถที่เรานั่ง กลัวเหลือเกินว่าล้อรถของเราจะไปทับแข้งทับขาใครเข้าบ้าง...ตามทางที่ผ่านมา ได้ยินเสียงใครคนหนึ่งร้องขึ้นมาดัง ๆ ว่า “อย่าทิ้งประชาชน” อยากจะร้องบอกเขาลงไปว่า “ถ้าประชาชนไม่ “ทิ้ง” ข้าพเจ้าแล้ว ข้าพเจ้าจะ “ละทิ้ง” อย่างไรได้” แต่รถวิ่งเร็วและเลยไปไกลเสียแล้ว...”

(เดชะพระบารมีปกเกล้าฯ. ๒๕๕๕, หน้า ๒๑๐)

นายอินทร์ผู้ปิดทองหลังพระ

พระราชนิพนธ์แปลเรื่องนี้ มีเนื้อเรื่องเกี่ยวกับการเมืองการทหาร และประวัติศาสตร์เกี่ยวกับการเมืองการจารกรรมความลับระหว่าง ค.ศ. ๑๙๓๙ – ๑๙๔๕ เป็นเรื่องจริงที่นำมาเปิดเผยเพื่อสรรเสริญเกียรติคุณของผู้ที่เสี่ยงชีวิตปฏิบัติงานลับ เพื่อประเทศชาติและเพื่อความสงบสันติของโลก และเพื่อเป็นเอกสารสำหรับผู้ปฏิบัติงานรุ่นหลังใช้ศึกษากับเป็นการเสนอข้อมูลเป็นหลักฐานเพื่อป้องกันฝ่ายตรงข้ามนำไปบิดเบือนการตั้งชื่อเรื่องทรงเลียนชื่อ “Intrepid” ตัวเอกของเรื่อง ซึ่งเป็นผู้กล้าหาญเสียสละทำงานลับ มาเป็นชื่อแบบไทย คือ “นายอินทร์” เป็นชื่อที่รื่นหู คนไทย และคำว่า “ปิดทองหลังพระ” ก็เป็นคำเปรียบเทียบที่กินความลึกซึ้ง แสดงความหมายของผู้ที่กระทำคุณประโยชน์โดยไม่โอ้อวด เนื้อหาสาระของเรื่องก็แฝงคติธรรม ความเสียสละเพื่อส่วนรวม ทรงใช้สำนวนภาษาที่ให้อารมณ์ความรู้สึกแบบไทย ๆ ซึ่งสอดคล้องกับสาระของเรื่อง แม้จะเป็นเรื่องต่างประเทศ จึงทำให้อ่านสนุก เช่นคำว่า “My Lord” ทรงแปลว่า “แม่เจ้าโว้ย” เป็นต้น และบางตอนที่เป็นบทร้อยกรองก็ทรงแปลเป็นร้อยกรองดังจะขออัญเชิญมาเล็กน้อย ดังนี้

“Who is the happy Warrior…
That every man in arms would wish to be?”
ทรงแปลว่า
“นักรบใด ใจมั่น พลันเริงร่า ถ้วนทหาร ปรารถนา เป็นเช่นเขา”

(เดชะพระบารมีปกเกล้าฯ. ๒๕๕๕, หน้า ๒๐๗)

ติโต

พระราชนิพนธ์แปลเรื่อง “ติโต” เป็นเรื่องราวชีวิตของติโต หรือนายโยซิบ โบรซ (Josif Broz) ผู้นำของยูโกสลาเวีย ซึ่งเป็นผู้อุทิศตนต่อสู้กอบกู้ชาติยูโกสลาเวียให้พ้นวิกฤตการณ์ในสงครามโลกครั้งที่ ๒ ต่อมาได้รับแต่งตั้งด้วยความเห็นชอบของคนทุกเชื้อชาติในยูโกสลาเวียให้เป็นประธานาธิบดี ติโตเป็นแบบฉบับของผู้ที่กระทำความดีเพื่อชาติ พระราชนิพนธ์แปลเรื่อง “ติโต” จึงเป็นวรรณกรรมที่ทรงคุณค่าสำหรับประชาชนและเยาวชน จะได้ศึกษาชีวิตของติโตเป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิตสร้างสรรค์คุณความดีเป็นประโยชน์แก่ประเทศชาติต่อไป

(เดชะพระบารมีปกเกล้าฯ. ๒๕๕๕, หน้า ๒๐๘)

ทองแดง

พระราชนิพนธ์เรื่องทองแดง ทรงพระนิพนธ์เผยแพร่เมื่อวันที่ ๒๖ พฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๕๔๕ เป็นเรื่องเกี่ยวกับ “ทองแดง” สุนัขทรงเลี้ยง ซึ่งเป็นที่โปรดปรานและชื่นชมมาก ดังมีพระราชปรารภว่า

ทองแดงเป็นสุนัขที่มีสัมมาคารวะ และมีกริยามารยาทเรียบร้อย เจียมเนื้อเจียมตัว รู้จักที่ต่ำที่สูง เวลาเฝ้าฯ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจะนั่งต่ำกว่าเสมอ แม้จะทรงดึงตัวขึ้นมากอด ทองแดงก็จะทรุดตัวลงหมอบกับพื้น และทำหูลู่อย่างนอบน้อม คล้าย ๆ กับแสดงว่า “ไม่อาจเอื้อม” โดยเฉพาะเกี่ยวกับความกตัญญูรู้คุณของทองแดงที่มีต่อ “แม่มะลิ” ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงยกย่องว่า “ผิดกับคนอื่นที่เมื่อกลายมาเป็นคนสำคัญแล้ว มักจะลืมตัว และดูหมิ่นผู้มีพระคุณที่เป็นคนต่ำต้อย”

พระราชนิพนธ์เรื่องทองแดง มีภาพถ่ายฝีพระหัตถ์ประกอบ ทำให้อ่านสนุกเพลิดเพลิน มีคติธรรมเกี่ยวกับความกตัญญูรู้คุณ ความอ่อนน้อมถ่อมตน ความมีระเบียบวินัย ความเมตตากรุณาและคุณธรรมความดี ซึ่งเป็นผลดีแก่ชีวิตทั้งคนและสัตว์

(เดชะพระบารมีปกเกล้าฯ. ๒๕๕๕, หน้า ๒๑๒)

บทความที่ทรงแปลและเรียบเรียง

๑. “ข่าวจากวิทยุเพื่อสันติภาพและความก้าวหน้า” จาก “Radio Peace and Progress” ในนิตยสาร Intelligence Digest ฉบับวันที่ ๑ เมษายน ค.ศ. ๑๙๗๕ (พ.ศ. ๒๕๑๘)

๒. “การคืบหน้าของมาร์กซิสต์” จาก “The Marxist Advance” Special Brief

๓. “รายงานตามนโยบายคอมมิวนิสต์” จาก “Following the Communist Line”

๔. “ฝันร้ายไม่จำเป็นจะต้องเป็นจริง” จาก “No Need For Apocalypse” ในนิตยสาร The Economist ฉบับวันที่ ๑๗ พฤษภาคม ค.ศ. ๑๙๗๕

๕. “รายงานจากลอนดอน” จาก “London Report”

๖. “ประเทศจีนอยู่ยง” จาก “Eternal China”

๗. “ทัศนะน่าอัศจรรย์จากชิลีหลังสมัยอาล์เลนเด” จาก “Surprising Views from a Post - Allende Chile”

๘. “เขาว่าอย่างนั้น เราก็ว่าอย่างนั้น” จาก “ Sauce for the Gander…”

๙. “จีนแดง : ตั๋วเฮียค้ายาเสพติดแห่งโลก” จาก “Red China : Drug Pushers to the World”

๑๐. “วีรบุรุษตามสมัยนิยม” จาก “Fashion in Heroes” โดย George F. Will ในนิตยสาร Newsweek ฉบับวันที่ ๖ สิงหาคม ค.ศ. ๑๙๗๙

บทความที่ทรงแปลในข้อ ๕ – ๙ ตีพิมพ์ในนิตยสาร Intelligence Digest :Weekly Review ฉบับวันที่ ๑๘ มิถุนายน (ข้อ ๕) ๑๓ สิงหาคม (ข้อ ๖) และ ๒๐ สิงหาคม ค.ศ. ๑๙๗๕ (ข้อ ๗,๘,๙ ตามลำดับ)

(เดชะพระบารมีปกเกล้าฯ. ๒๕๕๕, หน้า ๒๐๖)

พระมหากรุณาธิคุณต่อเยาวชน : สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน

“...การเรียนรู้ในเรื่องราวและวิชาการสาขาต่าง ๆ โดยกว้างขวาง เป็นเหตุให้เกิดความรู้ ความคิด และความฉลาด ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดสำหรับชีวิต ช่วยให้บุคคลสามารถสร้างประโยชน์สุข สร้างความเจริญมั่นคงให้แก่ตนเอง ทั้งแก่สังคม และบ้านเมืองอันเป็นที่พึ่งอาศัยได้ ทุกคนจึงควรมีโอกาสที่จะศึกษาหาความรู้ได้ตามความประสงค์และกำลังความสามารถโดยทั่วกัน”

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มีพระราชดำริว่า หนังสือประเภทสารานุกรมนั้น บรรจุสรรพวิชาการอันเป็นสาระไว้ครบทุกแขนง เมื่อมีความต้องการหรือพอใจจะเรียนรู้เรื่องใด ก็สามารถค้นหาอ่านได้สะดวก นับเป็นหนังสือที่มีประโยชน์เกื้อกูลการศึกษา เพิ่มพูนปัญญาด้วยตนเองของประชาชนเป็นอย่างสำคัญ โดยเฉพาะในยามที่มีปัญหาการขาดแคลนครูและที่เล่าเรียน หนังสือสารานุกรมจะช่วยคลี่คลายให้บรรเทาเบาบางลงได้อย่างดี จึงมีพระราชดำรัสให้ตั้งโครงการสารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน ทรงกำหนดหลักการทำคำอธิบายเรื่องต่าง ๆ เป็น ๓ ตอน หรือ ๓ ระดับ คือ สำหรับให้เด็กรุ่นเล็กอ่านเข้าใจ สำหรับเด็กรุ่นกลางอ่านเข้าใจได้ระดับหนึ่ง และสำหรับเด็กรุ่นใหญ่รวมถึงผู้ใหญ่อีกหนึ่งระดับ เพื่ออำนวยโอกาสให้บิดามารดาใช้หนังสือนั้นเป็นเครื่องมือ แนะนำวิชาแก่บุตรธิดาและให้พี่แนะนำแก่น้องเป็นลำดับกันลงไป นอกจากนั้นเมื่อเรื่องหนึ่งเรื่องใดมีความเกี่ยวพันต่อเนื่องถึงเรื่องอื่น ๆ ก็ได้อ้างอิงถึงเรื่องนั้นด้วยทุกเรื่องไป ด้วยประสงค์จะให้ผู้ศึกษาทราบตระหนักว่าวิชาแต่ละสาขามีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องถึงกันพึงจะศึกษาให้ครบถ้วนทั่วถึง

(เดชะพระบารมีปกเกล้าฯ. ๒๕๕๕, หน้า ๑๖๓ - ๑๖๕)

พระอัจฉริยภาพ ด้านการประดิษฐ์อักษร

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทรงสนพระราชหฤทัยศึกษาค้นคว้าวิชาการด้านวิทยาศาสตร์ ด้านเทคโนโลยี ด้านการสื่อสาร ด้านศิลปะและด้านอักษรศาสตร์ ฯลฯ ด้านอักษรศาสตร์นั้น พระองค์ทรงมีพระปรีชาสามารถทั้งด้านวรรณกรรมและภาษา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมิได้มีพระอัจฉริยภาพเฉพาะภาษาและหนังสือเท่านั้น พระองค์ยังทรงมีพระอัจฉริยภาพด้านการประดิษฐ์แบบอักษรด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์อีกด้วย พระองค์ทรงใช้เครื่องคอมพิวเตอร์เป็นครั้งแรกเมื่อเดือนธันวาคม ๒๕๒๗ ในการเรียบเรียงเสียงประสานเพลงและพิมพ์โน้ตเพลงเครื่องดนตรีซึ่งแต่เดิมทรงเขียนตัวโน้ตด้วยพระองค์เอง หลังจากนั้น พระองค์ได้ทรงสร้างโปรแกรมคอมพิวเตอร์เพื่อประดิษฐ์แบบอักษร วิธีประดิษฐ์แบบอักษรด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ หรือที่เรียกว่าอักขระคอมพิวเตอร์ หรือฟอนต์ (font) นี้คือ การกำหนดจุดให้มาติดกันเป็นตัวอักษร นับเป็นการสร้างตัวอักษรที่ต้องใช้ความประณีต และความอดทนสูงมาก แม้จะมีพระราชภารกิจมากมายมากมายแต่ด้วยความสนพระราชหฤทัยอย่างแท้จริง จึงทำให้พระองค์ทรงประดิษฐ์แบบอักษรด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ได้หลายชนิด คือ อักษรไทย อักษรโรมัน อักษรเทวนาครี และสัทอักษร

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงทดลองใช้โปรแกรม “Fontastic และ Resource Editor” ประดิษฐ์อักษรไทยด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์สำเร็จเมื่อเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๓๐ หลังจากทรงใช้เครื่องคอมพิวเตอร์สร้างตัวโน้ตได้เพียง ๒ เดือน ทรงประดิษฐ์แบบอักษรคอมพิวเตอร์ภาษาไทยที่มีรูปแบบและขนาดต่างๆ เช่น แบบภูพิงค์ แบบจิตรลดา ฯลฯ ตัวอักษรไทยนี้นอกจากทรงใช้พิมพ์ภาษาไทยแล้ว ยังใช้พิมพ์ภาษาบาลีด้วย ทรงประดิษฐ์ฟอนต์ของพระองค์เองเพื่อนำมาใช้ใน ส.ค.ส. พระราชทาน นอกจากนี้ทรงศึกษาการใช้คอมพิวเตอร์แสดงอักษรเทวนาครี หรือที่เรียกว่า “ภาษาแขก” ซึ่งอักษรเทวนาครีมีรูปแบบไม่คงที่ เนื่องจากหากนำส่วนหนึ่งของอักษรมาต่อรวมกับอีกส่วนหนึ่งของอักษร จะเกิดเป็นอักษรใหม่ พระองค์ทรงสนพระทัยศึกษาอย่างจริงจังจากพจนานุกรมและตำราภาษาสันสกฤต อีกทั้งยังทรงสอบถามจากผู้เชี่ยวชาญภาษาบาลีสันสกฤต เคยมีผู้อธิบายว่าสาเหตุที่พระองค์ท่านทรงสนพระราชหฤทัยศึกษาอักษรแขก เนื่องจากจะนำไปสู่ความเข้าใจด้านอักษรศาสตร์และเข้าใจหัวข้อธรรมะมากยิ่งขึ้น เนื่องจากพระองค์ท่านทรงศึกษาธรรมะในพระพุทธศาสนาอย่างลึกซึ้งและจริงจัง และเหตุที่พระองค์ทรงสนพระราชหฤทัยสร้างโปรแกรมคอมพิวเตอร์อักษรเทวนาครีคงเนื่องเพราะมีพระราชประสงค์ที่จะเขียนอักษรเทวนาครีกำกับคาถาภาษาบาลีในบทพระราชนิพนธ์เรื่อง “พระมหาชนก”

ในการสร้างโปรแกรมคอมพิวเตอร์อักษรเทวนาครีนี้ พระองค์ยังได้ทรงสร้างโปรแกรม สัทอักษร (phonetics symbols) ด้วย ทั้งนี้เนื่องจากพระองค์ทรงสนพระราชหฤทัยเรื่องเสียง (phonetics) อยู่แล้ว ดังจะเห็นได้ว่า พระองค์ทรงออกเสียงภาษาต่างประเทศที่ไม่มีในภาษาไทยได้อย่างดี โดยเฉพาะการออกเสียงภาษาสันสกฤตทรงออกเสียงได้อย่างชัดเจน

เมื่อวันที่ ๒๓ พฤศจิกายน ๒๕๓๐ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงพระกรุณาแสดงการพิมพ์ตัวอักษรเทวนาครีและอักษรชนิดอื่น ๆ ด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์เป็นครั้งแรก ในงาน “จุฬาวิชาการ ๓๐” ณ ศาลาพระเกี้ยว จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พระองค์ได้ทรงสาธิตและพระราชทานคำอธิบายการพิมพ์อักษรเทวนาครี และตัวอักษรต่าง ๆ ทางหน้าจอคอมพิวเตอร์ให้ผู้ที่เฝ้ารับเสด็จฯ ได้ชมโดยทั่วกัน

จาก 701 ถึง จันทพันนา
* ส.ค.ส. ปี ๒๕๓๓ *
ขอจงมีความสุขความเจริญ
ไม่เบียดเบียน นำความสวัสดี
จิตใจมั่นคง นำความสุข
ฉลาดรอบรู้ นำความเจริญ
สวัสดีปีใหม่ ๒๕๓๓
Happy New Year

"หนังสือเล่มนี้รับรองได้ว่าเป็นหนังสือที่ไม่มีที่
เทียม ต้องหาหนังสือเล่มอื่นที่เหมือนกันไม่มีที่เทียม ท่านผู้นี้เป็น
ศิลปิน ผู้ที่เป็นกรรมกรและผู้ที่สนับสนุนต่อมาอย่างสม่ำเสมอ
ทราบดีว่างานที่เราทำนี้ผู้แพ้ใหน..."

(บุญชู) รักษาพันธุ์ ๒๕๒๔-๒๕๒๕ : ๔๖)

ต้องลิ้มอย่างบทพระราชนิพนธ์เรื่องพระมหาชนกตอนที่ ๒๔ นางมณฑาได้ตอบกับพระมหาชนก ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษพร้อมคาถาบาลีและอักษรเทวนาครี อักษรโรมันที่กำกับคาถาบาลี ต่อไปนี้

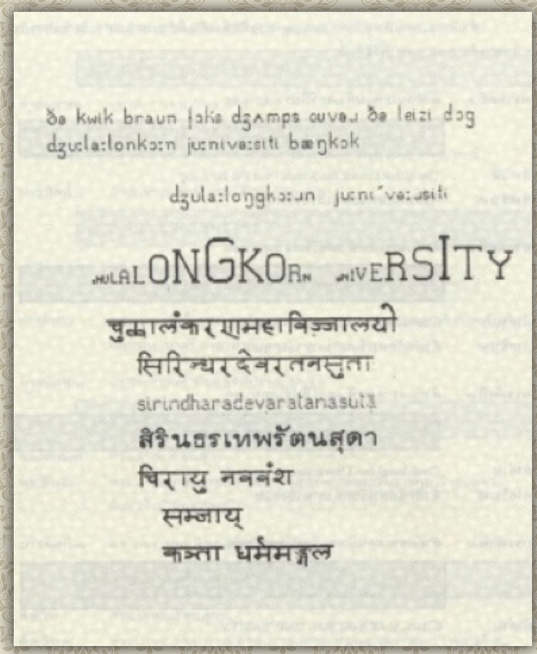
26

Having listened to the Great Being's convincing oration and to praise the Great Being, the goddess uttered the stanza :

Anyone who is so full of righteous patience will never flounder in the vast ocean that has no bound. With this manly perseverance, you will be able to go wherever you wish.

Among these words, the words **ocaṇṇa gaṇe** mean : in this expanse of water that is immeasurable, i.e. in the ocean that is so deep and so vast. The word **dhammasārathisampanno** means : with righteous perseverance. The words **katañnunā sādhuvādinā** mean : you did not divorce, thanks to your ethics, i.e. your such manly perseverance. The word **yatha te** means : wherever your heart desires to go, there shall you go.

ओं गतिं
कण्णुना गाधवीदिसि
ยถา เต

(จุไรรัตน์ ลักษณะศิริ. พระอัจฉริยภาพของพระมหากษัตริย์ไทยด้านการประดิษฐ์อักษร. ๒๕๔๙, หน้า ๙๙ – ๑๑๔)

“...หนังสืออยู่ในห้องหรืออยู่ในตู้ในสถานที่แห่งหนึ่งเป็นจำนวนมากมหาศาลจะไม่เกิดประโยชน์ใด ๆ ถ้าไม่มีใครมาอ่าน แต่ไม่ทราบว่าจะเลือกหนังสือใดสำหรับฐานะของตนสำหรับความต้องการของตน อายุของตน จึงเป็นหน้าที่ของผู้ที่ได้ศึกษาและได้ค้นคว้ามาในเรื่องนี้โดยเฉพาะ คือ บรรณารักษ์ ท่านทั้งหลายส่วนมากก็เป็นผู้ที่สนใจในเรื่องนี้ก็เรียกว่าเป็นบรรณารักษ์ได้ บรรณารักษ์จึงมีหน้าที่ขึ้นมาใหม่ที่จะเลือกสรรหนังสือ แบ่งแยกเป็นประเภทๆ และสามารถที่จะแนะนำแก่ผู้ที่มาใช้ห้องสมุดนั้นให้เกิดประโยชน์แก่ตนอย่างกว้างขวางที่สุดที่จะเป็นได้ โดยมีระเบียบไม่ให้มีการทะเลาะวิวาทกัน ไม่ให้ใช้หนังสือในทางที่เสีย ไม่ให้ทำให้หนังสือเสียไป และที่จะทำให้ประโยชน์แก่ส่วนรวมต่อไปขาดไป ดังนั้นการที่จะมีห้องหนังสือห้องสมุดก็จำเป็นต้องมีผู้ที่เอาใจใส่เรื่องห้องสมุดด้วย และผู้ที่จัดให้ห้องสมุดนั้นมีความเป็นระเบียบเรียบร้อย...”

พระบรมราโชวาท พระราชทานแก่คณะสมาชิกห้องสมุดทั่วประเทศ ในโอกาสที่เข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท ณ ศาลาดุสิดาลัย สวนจิตรลดา วันพฤหัสบดี ที่ ๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๑๔

(ภูมิพลอดุลยเดช, พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหา, ๒๔๗๐-๒๕๕๙. พ่อสอนอ่าน : ประมวลพระราชดำรัสและพระบรมราโชวาท ที่เกี่ยวข้องกับการอ่าน การเขียน และการศึกษา. ๒๕๔๙, หน้า ๗๐ – ๗๑)